

ἘΠΕΤΗΡΙΟΝ

Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Γραμμῶν

ἔτος ΙΓ'

Ἐβραεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις
Συλλόγου πρὸς ἐπίσχιση τῶν Ἑλληνικῶν Στοιχείων.

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΘΗΝΑΙ 1937

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΛΕΚΑ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΚΑΙ ΖΑΚΥΝΘΩ.

Περὶ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγομένης οἰκογενείας Καλέκα ἔχομεν πληροφορίας ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Εἰς αὐτὴν ἀνήκει ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης, μετὰ ταῦτα ὁ δογματικὸς θεολόγος Μανουὴλ καὶ ἔπειτα ὁ Θεόφιλος.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Οὗτος πατριαρχεῦσας ἀπὸ τοῦ 1333-1347 ἀνεμίχθη εἰς τὴν ἔριδα τῶν Ἰσχυαστῶν ταχθεὶς μὲ τὸ μέρος τοῦ Βαρολαάμ καὶ Ἀκινδύνου, κατὰ τοῦ Παλαμᾶ. Ἡ ὑπὸ ἑπτὰ ἐπισκόπων κατ' αὐτοῦ γενομένη κατηγορία πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Ἄνναν ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐπὶ Ἰωάννου ὁμῶς Καντακουζηνοῦ καθηρέθη ὑπὸ συνόδου, ἐπικυρωθείσης τῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ βασιλέως (1347).

Τοῦ ὁμιλητικοῦ τούτου θεολόγου σώζονται οἱ τίτλοι ἑξήκοντα Κυριακῶν ὁμιλιῶν, ὧν ἐλάχισται ἐξεδόθησαν¹.

ΜΑΝΟΥΗΛ

Ὁ δογματικὸς οὗτος θεολόγος, κατὰ τὸν Πέτρον Galesini, ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Μποναβεντούρα κεφ. 14, παρέστη ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐν Λουγδούνῳ συνόδῳ (1274), ἐνθα ἐνθερμὸς ὑποστηρικτῆς τοῦ Λατινικοῦ δόγματος ἐγένετο², φαίνεται ὁμῶς ὅτι ἔζησεν ἄρκετὰ ἔτη μετ' αὐτὴν, ἀφ' οὗ ὁ ἴδιος ἐν τοῖς συγγράμμασί του ὁμολογεῖ ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη εἶχε συνέλθει καὶ λήξει πολλά πρὸ αὐτοῦ ἔτη. Ἄλλοι ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἔγραψε κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀφ' οὗ δι' ὀλοκλήρου τόμου ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παλαμᾶ. Καὶ τὸ ἔτος ἄλλως τε τοῦ θανάτου του (1410) τὸν ἀπομακρύνει πολὺ ἀπὸ τῆς συνόδου τοῦ Λουγδούνου.

Τοῦ Μανουὴλ τούτου σώζονται διάφορα ἔργα, ὡς τὸ περὶ οὐσίας καὶ ἐνεργείας, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, κατὰ Ἑλλήνων, περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, λόγοι θεολογικοὶ, δογματικὸν ἔργον περὶ πίστεως ἐν

¹ K. Krumbacher, *BLG*³, 175. Μ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ πίνακες* σ. 420 ἔξ.

² Τὰ αὐτὰ λέγονται καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ μεταφράσει τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας τοῦ Σγουροπούλου.

δέκα κεφαλαίους, λόγος εἰς τὸν πρωτομάστορα Στέφανον, λόγος εἰς τὴν περιτομὴν τοῦ Κυρίου, γραμματικὴ, μονοδία εἰς Μελιδώνην καὶ ἐπιστολαί¹.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ

Τοῦ Βυζαντινοῦ τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ρήτορος, οὗτινος ἄγνωστος εἶναι ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς, ἐσωθήσαν χειρόγραφοι 33 Κυριακαὶ ὁμίλια ἐν κώδικι Μονάχου 27^ο τοῦ 17^ο αἰῶνος².

Μέλη τῆς ἀνωτέρω οἰκογενείας μικρὸν πρὸ τῆς Ἀλώσεως καὶ μετ' αὐτὴν εὐρίσκωμεν ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ δὴ τὸν

ΜΙΧΑΗΛ

Οὗτος, ἐκλεγείς Πρωτοπαπᾶς Κερκύρας τὴν 12 Αὐγούστου 1431 μετὰ τὸν Ἀνδρέαν Μελισσηνόν, κατέστειλε τὰς πιέσεις καὶ καταδρομάς, τὰς ὁποίας ἄφιστατο ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ τῶν Λατίνων ὁ ὀρθόδοξος κλῆρος. Καταφυγὼν εἰς Βενετιάν καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ Δόγου Φόσκαρη, ὑπέβαλε πρὸς αὐτὸν τὰ παράπονα τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου κατὰ τῶν Λατίνων καὶ προεκάλεσε Δογικὸν διάταγμα πρὸς τὸν Βάϊλον Κερκύρας, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι «πρέπει νὰ κρατῶσι τὰ παλαιὰ νόμιμα καὶ προνόμια τῶν ὀρθοδόξων καὶ τοῦ Ἱεροῦ Τάγματος»... Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πρωτοπαπᾶ Μιχαὴλ Καλέκα, διήλθον καὶ παρέμειναν ἐπὶ ἱκανὰς ἡμέρας ἐν Κερκύρᾳ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιοῦ Ἰωάννης Ζ' ὁ Παλαιολόγος, ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς μεγαστᾶνες τῆς πολιτείας καὶ ἐκκλησίας μεταβαίνοντες εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον.

Ὁ Καλέκας ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν Κερκύρας ἐπὶ δεκαετίαν καὶ ἀπέθανε τῷ 1441³.

ΙΩΑΝΝΗΣ - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ - ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν προϋχόντων τῶν Ἀθηνῶν Δημητρίου Καλέκα, ἐπισυμβάντα εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τῷ 1612, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννης μετώκησεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου ἐνυμφεύθη νέαν ἐκ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ οἴκου τῶν Κομούτων, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε δύο θυγατέρας, τὴν Ἀναστασοῦλαν καὶ τὴν Μαρινέταν καὶ τρεῖς υἱούς, τὸν Ἀργυρόν, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν

¹ Περὶ τοῦ Μανουὴλ Καλέκα βλ. L. Allatii. De ecclesiae Occidentalis et Orientalis perpetua consensione, μέρ. Δ' κεφ. 18, στίχ. 855. Franciscus Macedo. Conventus Eucnologicus sanctae matris Ecclesiae, σ. 429. — Migne, P. G. 152. 10. 11 K. Krumbacher, BLG², 110, 111.

² K. Krumbacher, BLG² σ. 176.

³ Βλέπε Σπ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας σ. 87, ἐνθα ἀναφέρεται ὁ Καλέκας ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Κλέκης.

Γεώργιον. Ἐκ τούτων ἡ μὲν πρώτη ἔλαβεν εἰς πρῶτον γάμον τὸν Νικόλαον Κοκκίνην (1641) καὶ εἰς δεύτερον τὸν Τιμόθεον Τσαγκαρόπουλον (1647), ἡ δὲ Μαρινέτα τὸν Μάρκον Βαλσαμὸν τῶν Βαλσαμῶν (1664). Ὁ Ἄργυρὸς ἐντυμψεύθη ἐν Ἀθήναις νέαν ἐκ τῆς πατριαρχικῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων.

Ὁ Ἰωάννης ἔζη ἐν Ζακύνθῳ βίον ἔντιμον, εὐσεβῆς δὲ καὶ εὐκατάστατος, ἀνφοδομήσεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην διαφόρους ναοὺς καὶ ἀνήγειρεν ἐκ λάθρων τὸν ἐν τῷ προαστείῳ τῶν Κήπων ναὸν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ὅπου καὶ ἐτάφη ἀποθανὼν τὴν 21 Ἰανουαρίου 1668.

Οἱ ἀδελφοὶ Δημήτριος καὶ Γεώργιος, ἐν γνώσει τῆς εὐγενοῦς αὐτῶν καταγωγῆς καὶ ἐπαθρομῶντες ν' ἀπολαύσωσι τῶν προνομίων τῶν λοιπῶν ἀριστοκρατῶν τῆς νήσου Ζακύνθου, ὑπέβαλον τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1684 αἴτησιν πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Μεγαλοπρεποῦς Κοινότητος Ζακύνθου, ὅπως συμμετοχῶσθεωσι μεταξὺ τῶν Εὐγενῶν καὶ καταγραφῶσιν εἰς τὴν Χρυσὴν Βίβλον (Libro d'oro).

Διὰ τοὺς ἐγγραφομένους εἰς τὴν Χρυσὴν Βίβλον, μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχωσι τὰ ἑξῆς προσόντα: α) νὰ μὴ ἔχωσι μετέλθει βάνανσον ἐπιτήδευμα ἐπὶ τρεῖς γενεάς, β) νὰ ἔχωσιν ἐτήσιον εἰσόδημα καὶ γ) νὰ ἔχωσι μόνιμον οἶκῃσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκλογῆς των. Τὰ προσόντα ταῦτα ἔπρεπε νὰ ἐπιβεβαιῶνται παρ' ἀξιολόγων καὶ φρεγγύων προσώπων.

Διὰ τοὺς ἀδελφοὺς Καλέκα οἱ πρὸς ἐπιβεβαίωσιν προταθέντες μάρτυρες ἦσαν οἱ ἐν Ζακύνθῳ διατρίβοντες ἔντιμοι Ἀθηναῖοι Μιχαὴλ Δημάκης, Γεωργαντᾶς Μαζαλάκος καὶ Δημήτριος Μαρζέτης, οἵτινες διεβεβαίωσαν ἐνόρμως ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Καλέκα, ἐξ ἀριστοκρατικῆς καὶ ἱστορικῆς οἰκογενείας ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν, εὐκατάστατοι δὲ καὶ οὐδεμίαν οὐδέποτε μετελθόντες τέχνην, διῆγον ἐν Ἀθήναις ἀνεπίληπτον βίον, ὁ δὲ διακεκριμένος Ἰταλὸς Φίλιππος Βιασί ἐβεβαίωσε καὶ αὐτὸς ἐνυπογράφως ὅτι μεταβὰς εἰς Ζακύνθον, τῷ 1654, εἶχε γνωρίσει τὸν Ἰωάννην Καλέκαν, πατέρα τῶν ὑποψηφίων ἀδελφῶν, ὡς ἓνα τῶν ἀξιολογωτέρων Ἀθηναίων πολιτῶν. Τὰς αὐτὰς διεβεβαίωσεις διὰ τὴν εὐπρεπῆ βιοτὴν τῶν ἀδελφῶν Καλέκα προταθέντες μάρτυρες παρέσχον καὶ οἱ Ἰούλιος Τζιμπλέτης, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας, οἱ δ' ἄλλοι Γεώργιος Σουμάκης καὶ Γεώργιος Νομικός, ὁ συνταγματάρχης Κωνσταντῖνος Ρώσσης, οἱ εὐγενεῖς Ἐμμ. Λογοθέτης καὶ Ἀντώνιος Κούρτσολας, ἔξετασταί, ὁ ἱεροδιάκονος Εὐγένιος Καλόφωνος καὶ ἄλλοι.

Ἡ αἴτησις τῶν ἀδελφῶν Καλέκα, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δικαιολογητικῶν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀπὸ 23 Σεπτεμβρίου 1683 μεταξὺ Εὐγενῶν καὶ Ἄστων γενομένην ἐπίσημον Δικοσυμφωνίαν, ἐγένετο ἀποδεκτὴ, ἐπετρούπη δὲ ἢ καταγραφὴ αὐτῶν μεταξὺ τῶν Εὐγενῶν Ζακύνθου, κατόπιν τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου, διὰ τοῦ ἀπὸ 3 αὐγούστου 1684 διατάγματος τῆς Βενετικῆς Γερουσίας (Bene probatum) καὶ μετὰ τὴν κατὰ Νόμον

ἐξελέγξιν τῶν δικαιολογητικῶν παρὰ τοῦ Γενικοῦ Προβλεπτοῦ Θαλάσσης Ἰακώβου Κορνέρ, ὁ ὁποῖος καὶ πράγματι ἀπεφάνθη τὴν 31 Αὐγούστου 1685 ὑπὲρ τῆς ἐγγραφῆς αὐτῶν.

Ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ Συμβουλίου τῆς Μεγαλοπρεποῦς Κοινότητος Ζακύνθου δὲν ἐμφαίνεται ἡ ἐκλογή τῶν αὐτῶν ἀδελφῶν Καλέκα. Οὗτοι πιθανὸν ἀπέσυρον τὴν ὑποψηφιότητά των, ἄγνωστον διὰ τοίους λόγους. Ἴσως μειωθηφίσαντες δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποβάλωσιν ἐκ νέου ὑποψηφιότητα¹. Τοσαῦτα εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς ὀνομαστῆς οἰκογενείας τῶν Καλέκα, ἡ ὁποία ἀπαντᾷ ἐν Ζακύνθῳ μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων.

Ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ χάριν περιεργείας, προσθέτομεν, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ νεωστὶ ἐκλεγέντος μέλους τοῦ Συμβουλίου, τῶν Εὐγενῶν εἰς τὴν αἴθουσαν συνεδριάσεων προσελάμβανε πανηγυρικὸν χαρακτήρα. Προσεκαλεῖτο ὁ νεωστὶ ἐκλεγείς εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἐνεχυροδανειστηρίου (Monte di Pietà), ὅπου ἀνεκοινοῦτο, παρουσία τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἡ ἐκλογή του, κατόπιν οὗτος ὠρχίζετο καὶ ἐδέχετο τὰ συγχαρητήρια τῶν προσκεκλημένων, Προβλεπτοῦ καὶ λοιπῶν Ἀρχῶν, ἀκολούθως δὲ καθήμενος ἐπὶ δίφρου ἐπιχρῶσους καὶ κρατούμενος ὑπὸ τῶν ψηφοφόρων, ἐνδεδυμένων ὁμοιομόρφους στολάς, ἐφέρετο εἰς τὴν οἰκίαν του κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Τῆς πομπῆς προηγεῖτο ἀρκετὸν πλῆθος πολιτῶν, κατόπιν ὁ δημόσιος σαλπικτής κρατῶν σάλπιγγα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο προσκεκολλημένη μικρὰ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου, κατόπιν οἱ Ἀλαβαρδιέροι, τιμητικὴ φρουρά, ἐνδεδυμένη ὁμοιομόρφους στολάς, ἀκολούθως ὁ Ὑπασπιστὴς τῆς Φρουρᾶς, εἶτα ὁ δίφρος, ὁ φέρων τὸν ἐκλεγέντα Εὐγενῆ, κρατούμενος, ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τῶν ψηφοφόρων, εἶτα ἠκολούθουν οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι, τὸ σῶμα τῶν Εὐγενῶν, ἐν μέσῳ δὲ ζητωκραυγῶν καὶ θορύβου καὶ ραινόμενος ὁπόθεν διήρχετο ἐκ τῶν παραθύρων μὲ ἀνθὴ καὶ τετράστιχα (sonetti), ἀρτίσκους ἰσπανικοὺς (pan d' Espagna), γλυκύσματα καὶ χρήματα, ἐφέρετο εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἐδέχετο τὰ συγχαρητήρια τοῦ πλῆθους. Τὸ ἑσπέρας αἱ οἰκίαι τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ἐφωταγωγοῦντο, ἐρρίπτοντο δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πυροβολισμοί.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ

¹ Αἱ πληροφορίες ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου Ζακύνθου.